

به نام او که
شفا دهنده است.

۱۴۶۰۰۹۴

غریبالگری سرطان های کولون و رکتوم در ایران

(دسوارسل پروتکل)

DDRI

پژوهشکده بیماری های گوارش و کبد
دانشگاه علوم پزشکی تهران

سرشناسه	سلیهزاده، حمیده، ۱۳۵۴ -
عنوان و نام پدیدآور	غربالگری سرطان‌های کولون و رکتوم - بران: دست‌نمونه و عمل و وکتل / تألیف حمیده سلیهزاده؛ زیرنظر رضا ملک‌زاده، علیرضا دلاوری؛ [برای] انتشار: انتشارات پارس‌های گوارش و کبد، دانشگاه علوم پزشکی تهران.
مشخصات نشر	تهران : میرماه، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۱۰۴ص: مصور(رنگی)، جدول.
شلیک	۲۶۹-۰۰-۳۳۳-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۹۹ - ۱۰۴.
موضوع	کولون - سرطان - ایران - نمونه پژوهی
موضوع	Colon (Anatomy) - Cancer - Iran - Case studies
موضوع	روده راست - سرطان - ایران
موضوع	Rectum - Cancer - Iran
موضوع	روده راست - سرطان - ایران - نمونه پژوهی
شناسه افزوده	ملک‌زاده، رضا، ۱۳۳۰ -
شناسه افزوده	دلاوری، علیرضا
شناسه افزوده	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تهران. پژوهشکده بیماری‌های گوارش و کبد
رده بندی کنگره	۱۳۹۵ س ۸ / ق ۹ / RC۲۸۰
رده بندی دیویی	۶۱۶/۹۹۳۳۷-۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۳۵۰۷۰۳۶

غریبالگری سرطان‌های کولون و رکتوم در ایران
(دستورالعمل و پروتکل)

تألیف: دکتر حمیده سلیم‌زاده

زیرنظر: دکتر رضا ملک‌زاده - دکتر علیرضا دلاوری

ناشر: میرماه

گرافیک جلد و متن: مهدیه ناظم‌زاده

لیتوگرافی و چاپ: نقش جوهر

صحافی: افشین

نوبت و سال انتشار: نخست / ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۳۳-۲۶۹-۰۰

تمام حقوق اثر برای ناشر و پژوهشکده بیماری‌های گوارش و کبد محفوظ است.

تهران، تجریش، درواشیب، خیابان شهید احمد رضانی

کوی مرتضی عباسی، پلاک ۳، واحد ۲

تلفن: ۰۲۱-۲۲۷۲۲۹۰۱ فکس: ۲۲۷۲۲۴۴۸

www.mirmah.com

۱۱	سپاسگزاری
۱۳	مقدمه
۱۵	اهداف آموزشی
	فصل اول: کلیات سرطان کولون
۱۸	تعریف سرطان کولورکتال
۱۸	تعریف پولیپ‌های آدنوماتوز
۱۹	اپیدمیولوژی سرطان کولون در جهان و ایران
۲۱	عوامل خطر و اتیولوژی سرطان کولون
۲۳	نشانه‌ها و علائم سرطان کولون

۲۵	فصل دوم: روش‌ها و دستورالعمل‌های غربالگری سرطان کولون
۲۶	غریبالگری سرطان کولون
۲۷	روش‌های غربالگری سرطان کولون
۳۰	معیارهای انتخاب روش‌های غربالگری
۳۲	گروه‌های در معرض خطر سرطان کولون
۳۴	دستورالعمل‌های جهانی برای غربالگری سرطان کولون
۳۵	دستورالعمل گروه آسیا-اقیانوسیه برای غربالگری سرطان کولون
۳۶	نقش عوامل خطر در دستورالعمل‌های غربالگری سرطان کولون
۳۷	تست‌های خون مخفی در مدفوع
۳۷	از اس‌های با پایه گایاک (gFOBT)
۳۷	زمان‌بندی ایمونوشیمیایی مدفوعی
۳۸	صحت تشخیص روش ایمونوشیمیایی مدفوعی
۳۸	آسیب‌ها: محدودیت‌های روش ایمونوشیمیایی مدفوعی
۳۹	مزایای انجام روش ایمونوشیمیایی مدفوعی
۳۹	تست‌های تشخیص رگ
۳۹	مزایای تست‌های تشخیص سریع
۴۰	محدودیت‌های تست‌های تشخیص سریع
۴۱	کولونوسکوپی
۴۲	میزان پذیرش کولونوسکوپی
۴۳	شاخص‌های سنجش کیفیت کولونوسکوپی
۴۴	دستورالعمل پرپ (آمادگی) روده برای انجام کولونوسکوپی
۴۷	فصل سوم: امکان سنجی و پروتکل اجرایی برنامه غربالگری سرطان کولون
۴۸	برنامه غربالگری سرطان‌های کولون و رکتوم
۴۸	با آزمایش مدفوع در جمعیت ایرانی ۷۵-۵۰ ساله در معرض خطر متوسط
۴۸	استراتژی‌های غربالگری سرطان‌های کولون و رکتوم
۴۸	پیامدهای مورد انتظار برنامه غربالگری سرطان کولون

۴۹	مطالعات امکان‌سنجی (Feasibility studies) غربالگری سرطان کولون
۵۱	پروتکل اجرایی غربالگری سرطان کولون
۵۱	جامعه و واحد آماری
۵۲	روش‌های جمع‌آوری اطلاعات
۵۲	فرآیند غربالگری سرطان کولون
۵۲	مرحله اول: فراخوانی و دعوت از افراد
۵۳	مرحله دوم: ارزیابی میزان خطر یا ریسک سرطان کولون
۵۴	مرحله سوم: شناسایی افراد در معرض خطر متوسط و انجام تست مدفوع یک‌نوبته
۵۵	شرح وظایف، مسئولیت‌ها و اختیارات تیم ارائه‌دهنده خدمت غربالگری سرطان کولون
۵۵	سطح اول: خانه - بهداشت
۵۷	سطح اول: مراکز (پیکاه‌ها) بهداشتی - درمانی روستایی یا شهری
۶۱	سطح دوم: ستاد مرکز بهداشت شهرستان
۶۴	سطح سوم: بیمارستان‌ها (مراکز) و لونو سکویی - معاونت بهداشت
۶۷	اصول فنی دعوت و مصاحبه
۶۸	اصول انجام مصاحبه
۶۹	فنون پرسشگری
۷۲	بازنگری پرسشنامه
۷۳	فصل چهارم: پروتکل آزمایشگاهی برنامه غربالگری سرطان کولون
۷۳	پروتکل آزمایشگاهی
۷۳	جمع‌آوری و نگهداری نمونه‌ها در مراکز نمونه‌گیری
۷۴	آموزش بیمار
۷۵	روش‌های جمع‌آوری نمونه‌های مدفوع
۷۷	شرایط نگهداری نمونه‌ها در مراکز نمونه‌گیری
۷۷	انتقال و ارسال نمونه‌ها از مراکز نمونه‌گیری به آزمایشگاه
۷۸	دستورالعمل انجام آزمایش تشخیص سریع خون مخفی در مدفوع
۷۹	تفسیر نتایج آزمایش تشخیص سریع خون مخفی در مدفوع

فصل پنجم: پیشگیری از سرطان کولون

پیشگیری اولیه از سرطان کولون

پیشگیری دارویی

آسپیرین و نقش آن در پیشگیری از سرطان کولون

دستورالعمل USPSTF برای مصرف آسپیرین

پیوست‌ها: فلوچارت‌ها و فرم‌ها

ابزارهای ارزیابی ریسک

فلوچارت شماره ۱: غربالگری سرطان کولون در روستا (دعوت تا انجام کولونوسکوپی)

فلوچارت شماره ۲: غربالگری سرطان کولون در شهر (دعوت تا انجام کولونوسکوپی)

فرم شماره ۱: فراخوان و ثبت نام افراد در برنامه غربالگری

فرم شماره ۲: ارزیابی سطح خطر

فرم شماره ۳: جمع‌آوری نگهداری و ارسال مدفوع به آزمایشگاه و دریافت جواب

فرم شماره ۴: تکمیل فرم آلودگی و تحویل نمونه مدفوع و جوابدهی

فرم ارجاع موارد high-risk به پزشک یا مراکز کولونوسکوپی

پرسشنامه اصلی غربالگری سرطان کولون

منابع

غربالگری سرطان‌های
کولون و رکتوم
در ایران

بنام خداوند جان بخاند

سرطان روده بزرگ (کولون) سومین سرطان شایع در جهان است که در اکثر موارد، از پولیپ‌های روده نشأت می‌گیرد. پولیپ‌های کولون معمولاً علامت بالینی خاصی در بدن ایجاد نمی‌کنند. از این رو تشخیص زودهنگام و برداشتن پولیپ‌ها امری حیاتی در پیگیری از سرطان کولون تلقی می‌شود و با این کار ممکن است شانس درمان و معالجه بیماری ۹۰ تا ۹۵ درصد افزایش یابد. خوشبختانه سرطان کولون از معدود سرطان‌هایی است که با غربالگری، تشخیص زودهنگام و درمان به‌موقع می‌توان بطور قابل توجهی آن را کنترل کرد؛ بطوری که کشور آمریکا توسعه‌یافته در دو دهه اخیر با اجرای برنامه‌های غربالگری توانسته‌اند بیش از ۴۰ درصد موارد مرگ ناشی از این سرطان را کاهش دهند. اساساً برنامه‌های غربالگری، افراد ظاهراً سالم و بدون مشکل خاص سلامتی را بیشتر هدف قرار می‌دهند. این نکته از آن جهت حائز اهمیت است که سرطان کولون معمولاً در مراحل اولیه خود آرام و بدون سر و صدا پیش می‌رود و ممکن است در مراحل پیشرفته علامت ایجاد کند که در این حالت کنترل و درمان آن مشکل‌تر هم خواهد بود. بنابراین زمان طلایی برای انجام غربالگری این بیماری، مرحله قبل از پیدایش علائم است. علاوه بر سن، عوامل خطر متعددی از قبیل عوامل ژنتیکی، استعمال دخانیات و مواد

مخدر، چاقی و تغذیه ناسالم در ایجاد این بیماری دخیل هستند. در حال حاضر مطالعات ثابت کرده‌اند که ۵ عامل چاقی، مصرف سیگار، عدم تحرک فیزیکی، نوشیدن الکل و تغذیه ناسالم روی هم‌رفته علت وقوع ۳۶٪ سرطان‌های رکتوم در مردان و ۲۰٪ سرطان‌های کولون در زنان بوده‌اند. بنابراین ملاحظه می‌شود که پیشگیری از سرطان کولون امری فراتر از صرفاً انجام یک غربالگری ساده است. در رویکرد بالینی بیماران بهتر است که قبل از توصیه یک روش خاص برای غربالگری سرطان کولون، در مرحله اول تعدادی پرسش کلیدی از بیمار پرسیده شود تا بر اساس آنها میزان ریسک بیمار تخمین زده شود. این پرسش‌ها شامل سابقه خانوادگی سرطان کولون، رژیم غذایی معمول، مصرف سیگار، سابقه بیماری‌های التهابی روده و میزان فعالیت فیزیکی بیماران است. پس از تخمین میزان ریسک بیمار، در مورد روش‌های غربالگری موجود، هر کدام از آنها در کاهش مرگ ناشی از سرطان کولون و عوارض و خطرات هر روش با همی بحث کرد و با این کار، بیمار در فرآیند تصمیم‌سازی بالینی و انتخاب بهترین روش غربالگری کمک می‌شود. بسیاری از بیماران به آموزش‌ها و توصیه‌های پزشک خود بها داده و از آنها پیروی می‌کنند، لذا در کنار توصیه به غربالگری، لازم است که آموزش‌های لازم به‌ویژه توسط پزشکان در مردان اتخاذ شیوه زندگی سالم و پرهیز از عوامل خطر قابل اجتناب سرطان کولون به بیماران داده شود.

این کتاب دستورالعمل غربالگری سرطان کولون را به زبان ساده در اختیار شما قرار می‌دهد و مطالعه دقیق آن به پزشکان و محققین کمک می‌کند به پیشگیری از سرطان کولون اکیداً توصیه می‌شود. امید است با کسب آگاهی کافی، بهره‌ری از روش‌ها و خدمات غربالگری فراهم در کشور، شاهد کاهش بروز سرطان کولون و مرگ ناشی از این بیماری بوده و از این راه در افزایش متوسط عمر مفید افراد جامعه سهیم باشیم.

دکتر رضا ملک‌زاده

رئیس پژوهشکده بیماری‌های گوارش و کبد
دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تهران

پایه: ۱۳۹۵